

# VLAAMS PARLEMENT

---

ZITTING 1995-1996

17 JULI 1996

---

## **ONTWERP VAN DECREET**

**tot goedkeuring van het Verdrag tussen de Vlaamse Gemeenschap  
in het Koninkrijk België en het Koninkrijk der Nederlanden  
inzake de samenwerking op het gebied van cultuur, onderwijs, wetenschappen  
en welzijn, ondertekend in Antwerpen op 17 januari 1995**

## **HOORZITTING**

**met een aantal vertegenwoordigers van de taalkundig-culturele sector**

## **VERSLAG**

**namens de Commissie voor Buitenlandse en Europese Aangelegenheden  
uitgebracht door de heer Fred Dielens**

## **Bijlagen**

---

*Zie :*

**86** (BZ 1995)

- Nr. 1 : Ontwerp van decreet
- Nr. 2 : Verslag
- Nr. 3 : Verslag van de hoorzitting

Deze bijlagen omvatten twee documenten, ingediend ná de hoorzitting van 8 februari 1996, waarvan de Commissie voor Buitenlandse en Europese Aangelegenheden gemeend heeft dat zijn als bijlage bij de desbetreffende hoorzitting-teksten konden worden opgenomen.

Bijlage 1 :      Toespraak door dr. Luc Van den Brande minister-president van de Vlaamse regering n.a.v. de Academische Zitting en Bul-uitreiking van de Stichting BeNeLux-Universitair Centrum. Rede gehouden te Antwerpen op 1 april 1995.

Bijlage 2 :      Samenwerking Vlaanderen-Nederland : Overzicht. Document ingediend door de heer Michiel VandenBussche, Vlaams Volksvertegenwoordiger.

Toespraak door :

**dr. Luc Van den Brande**

minister-president van de Vlaamse regering

Rede n.a.v. de Academische Zitting en de Bul-uitreiking

van de Stichting BeNeLux-Universitair Centrum

Antwerpen, 1 april 1995

Dames en heren,

Het is een hele eer om in een tijdspanne van minder dan een jaar tweemaal te gast te zijn bij de Stichting BeNeLux-Universitair Centrum. Het was op een broeierige zomerdag, op 25 juni 1994 om precies te zijn, dat ik bij de afsluiting van het lustrumjaar van de Stichting gesproken heb over de samenwerking tussen Noord en Zuid binnen de Benelux. Het was toen de periode waarin staatshoofden en regeringsleiders op Korfou bij elkaar zaten om een nieuwe voorzitter voor de Europese Commissie aan te duiden. Het was ook de dag dat België Nederland versloeg in de strijd om de Wereldbeker voetbal in de Verenigde Staten.

Ten slotte waren toen ook in Nederland de onderhandelingen aan de gang over de vorming van een nieuwe regering. Ik heb tijdens mijn toespraak in de historische Amsterdamse Pakhuizen van De Nederlandsche Bank beklemtoond dat de voorbije jaren de Vlaams-Nederlandse banden structureel zijn aangehaald. Er is - zo stelde ik toen - een dynamiek ontstaan die de persoonlijke en partijpolitieke dimensie overstijgt. Hier is iets dan niet meer teruggedraaid kan worden.

Ondertussen is er veel gebeurd. De onderhandelingen over een aantal cruciale grensoverschrijdende dossiers die destijds met het kabinet Lubbers waren opgestart, zijn met het kabinet Kok voortgezet en reeds voor een groot deel succesvol afgesloten door de ondertekening van een reeks Vlaams-Nederlandse verdragen hier, in het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten te Antwerpen op 17 januari.

17 januari 1995 betekent dan ook een historische datum in de annalen van de Vlaamse politieke geschiedenis : dankzij zijn onlangs verworven autonomie gaat Vlaanderen vrijwillig én op basis van gelijkwaardigheid een politiek partnerschap met Nederland aan, zowel wat betreft de bilaterale relaties in de Benelux als in Europa. Tegelijk werd eindelijk een punt gezet achter de lange onderhandelingen over de verdieping en de verruiming van de Westerschelde of wat men gemeenzaam "de Watervedragten" is gaan noemen.

Het partnerschap dat op 17 januari tussen Nederland en Vlaanderen bezegeld werd, is meer dan een "romantische idylle". Zeker wat Vlaanderen betreft, is het herstel van de 17 Verenigde Provinciën niet aan de orde. Nederland en Vlaanderen zijn wel in diverse verdragen concrete juridische verbintenissen aangegaan, niet alleen binnen de zogenaamde traditionele domeinen van taal, cultuur en onderwijs, maar ook in de "harde" sectoren van infrastructuur en leefmilieu met directe implicaties voor de ontwikkeling van beide landen.

Als economisch kerngebied in Europa moeten Nederland en Vlaanderen op strategische domeinen met elkaar gaan samenwerken. Ik denk hier aan de terreinen van milieu,

openbare werken, zeehavens, vervoer, economie en werkgelegenheid, ruimtelijke ordening, technologie en wetenschappelijk onderzoek.

Beide landen hebben traditioneel een aantal troeven gemeen : vanzelfsprekend de gemeenschappelijke taal, maar ook de uitstekende ligging aan de Noordzee, de prima verbindingen met heel Europa voor alle transportmodi, een belangrijk kennispotentieel en goed opgeleide werkkrachten. Natuurlijk ben ik er mij ook van bewust dat Nederland en Vlaanderen op een aantal terreinen concurrenten zijn van elkaar.

Zo groeit gestadig het aantal niet-Europese ondernemingen dat voor zijn uitvoer naar Europa moeten kiezen tussen de Vlaamse havens en Rotterdam, en eveneens een keuze moet maken tussen Nederland en Vlaanderen voor wat de vestiging betreft van hun Europees hoofdkwartier, distributie- of onderdelencentrum.

Maar zonder daarom een gezonde concurrentie uit de weg te gaan, zullen in een groter en sterker wordend Europa Nederland en Vlaanderen hun strategische belangen - alsof zij één land waren - meer en meer samen moeten behartigen.

Dit is dan ook de fundamentele betekenis van de Gemeenschappelijke Verklaring tussen de Nederlandse en de Vlaamse regeringen, die eveneens op die 17de januari ondertekend werd. Hierin worden niet alleen de hechte banden van vriendschap, nabuurschap en gemeenschappelijke taal bevestigd, maar erkennen beide regeringen het belang van het plaatsen van hun samenwerking in Benelux én in Europees verband. Hiertoe zullen zij de directe politieke en ambtelijke contacten versterken, om - waar mogelijk - te komen tot gemeenschappelijke standpunten op alle terreinen waarvoor beide bevoegd zijn. De duurzame en verbrede samenwerking die Nederland en Vlaanderen opgestart hebben, toont aan dat de Europese eenwording niet alleen een project van "nationale hoofdsteden" kan zijn, al is de hoofdstad van Europa tegelijkertijd ook de hoofdstad van Vlaanderen.

Dat Nederland één van de 15 lidstaten is en Vlaanderen "slechts" een deelstaat - zij het met veel binnen- en buitenlandse bevoegdheden - maakt principieel niets uit. Europa moet een federaal verbond worden van staten en deelstaten, waarin de regionale diversiteit erkend wordt en herkenbaar is.

De nu groeiende Vlaams-Nederlandse relatie is dan ook gebaseerd op een gelijkwaardig partnerschap, op de erkenning van het feit dat wij voor belangrijke gemeenschappelijke uitdagingen staan, en op de bereidheid om samen te werken aan structurele oplossingen voor gemeenschappelijke structurele knelpunten.

Het lijkt mij zinvol dat wat nu bilateraal wordt opgebouwd tussen Vlaanderen en Nederland, ook inspirerend kan werken op een vernieuwde activiteit van het ruim 50 jaar oude Benelux-samenwerkingsverband. Het rapport van de Wijzen over de toekomst van de Benelux is afgewerkt. Nu zal de politiek er iets van moeten maken. Het is volgens mij echter duidelijk dat dergelijke samenwerkingsverbanden in Europa aan belang winnen, naarmate de Europese Unie groter wordt - de Scandinavische landen werken trouwens ook onderling intens samen. En die samenwerking zal zeker niet op een lager pitje worden gezet nu naast Denemarken ook Zweden en Finland deel zijn gaan uitmaken van de EU.

Het spreekt trouwens voor zich dat Nederland en Vlaanderen samen binnen die Europese Unie de pleitbezorger moeten en kunnen zijn voor de 21 miljoen Nederlandstaligen in Europa, een pleitbezorger voor de Lage Landen, naar wie geluisterd wordt op alle niveaus en in alle domeinen van de Europese besluitvorming. Onze culturele lotsverbondenheid wordt met de dag vanzelfsprekender.

De meest dringende en opvallende uitdaging is wellicht het verzekeren van de toekomst van het Nederlands in de Europese Unie. In hun Gemeenschappelijke Verklaring onderstrepen de Nederlandse en Vlaamse regeringen "met grote nadruk het belang van de volwaardige erkenning van de Nederlandse taal binnen de Europese Unie. Verdere

ontwikkelingen in die rechtsgemeenschap zijn slechts mogelijk indien alle officiële talen, die in de landen van de Unie gesproken worden, een gelijkwaardige status behouden".

Hieraan kunnen wij allen ook ons eigen steentje bijdragen. In de eerste plaats is het van cruciaal belang dat Vlamingen en Nederlanders die op één of andere manier bij het EU-gebeuren betrokken zijn, erop staan om hun eigen taal te gebruiken. De Nederlandse Taalunie heeft terzake ons idee van een "taalgedragscode" overgenomen. Ook zal zij dit jaar speciale aandacht besteden aan het thema van de taalverscheidenheid en bestuurlijke doeltreffendheid binnen de Europese Unie.

De verbreding en verdieping van de Nederlands-Vlaamse samenwerking starten niet helemaal van nul. De afgelopen jaren werden heel wat voorzetten gegeven : o.a. met de Nederlands-Vlaamse onderwijs-akkoorden, de herstructurering van de Nederlandse Taalunie, de gezamenlijke presentatie van het Nederlandse taalgebied op de Frankfurter Buchmesse, en de grensoverschrijdende samenwerking tussen de Zuidnederlandse provincies en Vlaanderen.

De collectieve presentatie op de Frankfurter Buchmesse was zo'n succes dat de Stichting met die naam nu ook met een gezamenlijk initiatief van de Vlaamse en Nederlandse uitgevers wil deelnemen aan de boekenbeurs LIBER die in september in Barcelona wordt georganiseerd. Zoals in Duitsland, zijn ook nu weer begeleidende culturele activiteiten gepland. De Vlaamse en de Nederlandse regeringen zullen dit initiatief voluit steunen.

Ook voor dit jaar is een "Vlaamse Dag" in het kader van de viering "Haarlem 750" gepland. Zoals u weet is Haarlem mede groot gemaakt door talrijke immigranten uit Vlaanderen, waaronder bekende namen als Karel van Mander, Gerard Mercator, Simon Stevin en Lieven de Key.

Opmerkelijk is dat niet alleen de overheden, maar ook de belangrijke maatschappelijke en economische factoren in Noord en Zuid een groeiende interesse toonden voor samenwerkingen tussen Nederland en Vlaanderen die het punctuele overschrijden. Nederland en Vlaanderen zijn alleen door hechte handelsrelaties met elkaar verbonden. Er zijn de talrijke samenwerkingsverbanden tussen Nederlandse en Vlaamse ondernemingen, onderzoeks- en opleidingsinstellingen. De praktijk heeft ondertussen uitgewezen dat Nederlandse en Vlaamse ervaring en deskundigheid op heel wat terreinen, eerder complementair dan concurrerend zijn en ook een zeer goede dienst zou kunnen bewijzen bij de modernisering van Belgische overheidsbedrijven.

Even verheugend is de vaststelling dat de culturele uitwisseling tussen Nederland en Vlaanderen waarschijnlijk nooit zo intens is geweest als vandaag. "Het culturele veld" heeft niet gewacht op een Nederlands-Vlaams cultureel akkoord ter vervanging van het bestaande Nederlands-Belgisch culturele akkoord van 1946, om heel concreet en met veel succes vorm te geven aan de culturele samenwerking tussen Nederland en Vlaanderen. Het nieuwe culturele verdrag zal slechts succesvol zijn, als bij de toepassing ervan volledig rekening wordt gehouden met deze rijke ervaring.

Bij het uitwerken van verdere concrete samenwerkingen op de verschillende terreinen waarvoor ze bevoegd zijn, moeten de Nederlandse en Vlaamse overheden vooral stimulerend optreden en de passende voorwaarden scheppen opdat nog meer Nederlanders en Vlamingen samengebracht worden en nog meer gezamenlijke initiatieven op gang kunnen gebracht worden. De samenwerking in de Lage Landen is niet alleen een overheidszaak, maar een uitdaging en een opdracht voor alle Nederlanders en Vlamingen.

De Stichting BeNeLux-Universitair Centrum voor Wetenschap en Cultuur neemt in deze ten volle haar verantwoordelijkheid op. Het studietoerisme en de andere initiatieven van de Stichting spreken geëngageerde mensen uit Noord en Zuid uitermate sterk aan.

Nederland en Vlaanderen onttelen hun maatschappelijke vitaliteit en economische kracht vooral aan de inzet, de visie, de deskundigheid en de vaardigheden van hun bevolking.

Zonder al die menselijke energie en gedrevenheid zouden we op materieel en spiritueel vlak bijzonder arme volkeren zijn.

Onder het motto "Scientiae et artibus" wil het BeNeLux-Universitair Centrum een tegengewicht bieden voor de eenzijdige ontwikkeling van kennis en kunde in de richting van een louter technische rationaliteit. Ik kan deze roeping van uw Stichting niet beter verwoorden dan door te citeren uit het artikel van professor Wildiers, internationaal vermaard publicist, in de Standaard van 3 december 1994 : *"De moderne maatschappij op de drempel van de 21ste eeuw heeft inderdaad behoefte aan een homo universalis in een wereld van politieke en wetenschappelijke dictaturen. Het BeNeLux-Universitair Centrum heeft de ambitie, beslist en bescheiden, een bijdrage te leveren aan de vorming van deze homo universalis, van deze nieuwe cultuur. Hierbij leeft en beweegt dit centrum zich veraf van sensatie en succes, want scheppingen van de cultuur voltrekken zich in de verborgenheid, vermits het bij cultuur wezenlijk gaat om verborgen krachten, om een verborgen leven"*. Einde citaat.

Ik wil van deze gelegenheid gebruik maken om niet alleen de studenten, maar ook de professoren en de andere verantwoordelijken van het Centrum van harte te feliciteren vanwege hun bijdrage aan dit ambitieuze project.

Het gaat hier immers uitsluitend over mensen die zo al zware en verantwoordelijke opdrachten in de samenleving vervullen van wie het BeNeLux-Universitair Centrum extra inspanningen vraagt, zonder daarmee tot een karwei te verworden.

Als we Vlaanderen en Nederland, de Benelux en Europa een nieuw élan willen geven, dan zal het via dit soort initiatieven zoals het BeNeLux-Universitair Centrum moeten gebeuren. Procedures en structuren maken geen samenleving, alleen mensen doen dat en de beste mensen maken de beste samenleving !

Ik dank u.

## S A M E N W E R K I N G

## V L A A N D E R E N   -   N E D E R L A N D

O V E R Z I C H T

---

1. Voorgeschiedenis - ontstaan (blz.1)
2. Uitvoering (3)
3. Uitvoering 1994-1995 (5)
4. Kritische evaluatie- aanbevelingen (6)
5. Naar een nieuw Verdrag (9)
6. Vlaams-Nederlands Cultureel Verdrag  
(17 januari 1995) - commentaren (10)
7. Het beleid van de Vlaamse regering (13)
8. Brussel (14)
9. Taalunie (16)
- Literatuur (17)

Michiel VANDENBUSSCHE  
Vlaams volksvertegenwoordiger  
januari 1996

## 1. Voorgeschiedenis - ontstaan

De objectieve omstandigheden lagen onmiddellijk na de eerste wereldoorlog 1914-1918 niet zo gunstig voor de Nederlands-Vlaamse culturele samenwerking.

Vanuit franstalig België werden na 1918 pogingen ondernomen om met behulp van de grote mogendheden Nederlands grondgebied - namelijk Limburg en Zeeuws-Vlaanderen - te annexeren. Deze pogingen leidden tot ergernis van Nederlandse kant en gezichtsverlies van het unitaire België. Vanuit België werden nadien initiatieven genomen om, aanleunend bij Frankrijk, het prestige van het land, tevergeefs, te herstellen.

1927

In 1936 proclameerde België opnieuw zijn neutraliteit. Na de moeilijkheden van het activisme tijdens de eerste wereldoorlog, waren de jaren twintig moeilijke jaren voor de Nederlands-Vlaamse samenwerking. Toch werd in de tweede helft van dat decennium een eerste, zij het zeer bescheiden, Nederlands-Cultureel verdrag afgesloten.

Het werd in 1927 door E. Vandervelde en de ambassadeur van Vredenburg te Brussel ondertekend. Het had de bedoeling de "intellectuele betrekkingen tussen Vlaanderen en Nederland te versterken". Dit zou dan gebeuren door de uitwisseling van hoogleraren en door de vestiging van twee beurzen ter voltooiing van een studie of wetenschappelijk onderzoek in België of in Nederland. Door gebrek aan financiële middelen kwam hiervan weinig of niets in huis voor de uitvoering van deze, volgens hedendaagse maatstaven, bescheiden overeenkomst.

Toch was deze overeenkomst een voorspel op een herwonnen vertrouwen van de Vlaamse Beweging, wat in de jaren dertig uitmondde in een reeks wetten die de identiteit van de Vlaamse gemeenschap in België versterkte en dus ook mee de voorwaarden schiep voor een ambitieuzer cultureel akkoord dan dat van 1927 (één van de belangrijke wetten is zoals men weet de vernederlandsing van de Rijksuniversiteit te Gent. Op 28 juni 1932, werd bij wet het principe dat Vlaanderen Nederlandstalig was - niet tweetalig, maar ééntalig - nadrukkelijk afgekondigd. Op 14 juli 1932 werd een wet op het lager en middelbaar onderwijs van kracht die het gebruik van het Nederlands als onderwijstaal verplicht stelde. In 1935 werd bepaald dat in Vlaanderen alle rechtszaken uitsluitend in het Nederlands behandeld worden).

1946

Tijdens de tweede wereldoorlog werden door de politieke elites in hun Londense ballingsoord de naoorlogse verhoudingen op diverse terreinen op het vasteland voorbereid. Zo ondermeer de constructie van een sociale zekerheidssysteem, maar ook een nieuwe start voor de verhoudingen tussen België en Nederland. Aanvankelijk was er alleen de overeenkomst van de ministers Bolkestein en Hoste dat de spelling van het Nederlands door gezamenlijk overleg geregeld zou worden, wat in de spellingsregeling van 1946 resulteerde.

In de loop van 1945 begonnen ook de besprekingen ter voorbereiding van het cultureel akkoord. Dit werd reeds op 24 januari 1946 geparafeerd door de ministers Buisseret en Van der Leeuw (ondertekend in mei 1946, bekrachtigd en officieel in werking vanaf 22 december 1947)

Dat er enthousiasme was om intenties in daden om te zetten bleek toen nog voor het akkoord formeel van kracht werd, de nieuwe gemengde technische kommissie vergaderde (geïnstalleerd op 8 februari 1946) en minister Van der Leeuw, sekretaris-generaal J. Kuypers en directeur-generaal H.J. Reinink, een overeenkomst bereikten over de eerste grote schilderijuitwisseling tussen België en Nederland.

Een toekomstgerichte benadering bleek bijvoorbeeld uit artikel 13 van het Verdrag. Zo werd in artikel 13 bepaald dat: "De Verdragsluitende Partijen zullen overleg plegen omtrent de instandhouding en de uitbreiding van hun gemeenschappelijke culturele belangen in het buitenland". Deze paragraaf vormde een toekomstgerichte optie, gezien de Europese éénwording en de plaats van de minderheidsculturen daarin (deze paragraaf staat in contrast met bijvoorbeeld paragraaf 13 van het Belgisch-Frans cultureel akkoord waar alleen sprake is van de "vrijwaring" van de gemeenschappelijke culturele belangen. Deze paragraaf werd in 1965 aanleiding tot een verontruste vraag van FDF-parlementslid Defosset).

1961

Een belangrijke gebeurtenis die niet onvermeld mag gelaten worden in de naoorlogse geschiedenis van het Cultureel Verdrag was de publikatie, in 1961, van een nota in rode omslag, getiteld: *"De Belgisch-Nederlandse samenwerking in de naaste toekomst"*. Deze nota werd in de omgang "het rode boekje" genoemd en was het werk van twee prominente animatoren van de uitbouw van de culturele samenwerking, met name de heren *Julien Kuypers* en *H.J. Reinink*. In dit 'rode boekje' werd een toekomstvisie geformuleerd waarin wij op de dag van vandaag nog ons voordeel mee kunnen doen.

Dit 'boekje' poneert de stelling dat "de culturele samenwerking uit hoofde van de gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de ontwikkeling van de Nederlandse beschaving het scheppen inhoudt van een klimaat waarin deze beschaving, ongehinderd door staatsgrenzen, gemeenschappelijke structuren en organen kan opbouwen, die tegelijk de uitbeelding van haar eenheid en instrumenten van haar ontwikkeling zijn" en dat beide landen "hun krachten samenvoegen c.q. verenigen om deze beschaving ook in het Europa en in de wereld van morgen haar eigen taak te doen vervullen". "Een helder besef van de eenheid van de Nederlandse cultuur in Nederland en België doet inzien dat hier, in de strikte zin van het woord, niet kan gesproken worden over 'uitwisselingen' aangezien er geen twee culturele identiteiten in het geding zijn, maar dat het eigenlijk gaat om een voortdurend en onophoudelijk elkaar beïnvloeden, een wezenlijk met elkaar samen zijn en samen gaan."

Volgens de opstellers kunnen in dit besef overheden en particulieren werken aan de weder totstandkoming van de kulturele eenheid binnen het Nederlandse taalgebied. Julien Kuypers lanceert in 1961 op het Algemeen Nederlands Congres de term 'kulturele integratie'.

De met de socialistische beweging verwante sekretaris-generaal J. Kuypers speelde een belangrijke rol in de totstandkoming en invulling van het kultureel akkoord. Ook een aantal prominente figuren zoals een (wijlen) Rudi Van Vlaenderen (sector theater) speelden vanuit hun progressieve invalshoek een positieve rol, samen met mensen met een andere achtergrond zoals een J. Flerackers en de ex-Nederlands ambassadeur voor internationale culturele betrekkingen, Dhr. M. Mourik. Aldus werd een brede pluralistische basis gecreëerd om de samenwerking van Vlaanderen met Nederland gestalte te geven.

## 2. Uitvoering van het Verdrag

De Vaste Gemengde Commissie ter Uitvoering van het Belgisch-Nederlands Cultureel Akkoord (VGC) die waakt over het verdrag werd opgedeeld per gemeenschap. De Nederlandse delegatie ging afzonderlijk aan tafel zitten met de afgevaardigden van de Vlaamse, Franse en Duitse gemeenschappen in België.

In 1989 werd trouwens overeen gekomen dat de vergaderingen op het niveau van de VGC met de Franse en de Duitse gemeenschap nog slechts om de twee jaar zullen plaatsvinden. Met de Vlaamse gemeenschap werd in die periode in de regel een paar keer per jaar vergaderd, soms zelfs vaker.

### *overwicht ambtenaren*

In de praktijk bestaat de VGC uit niet-ambtelijke leden en ambtenaren. De ambtenaren in de Vlaamse delegatie zijn aanwezig met raadgevende stem. Dat blijkt ook uit het besluit van de Vlaamse regering dat de benoeming regelt. In de Nederlandse delegatie wordt het onderscheid tussen stemgerechtigden en raadgevende leden ogenschijnlijk niet gemaakt.

In de feiten wordt er toch nooit gestemd en de ambtenaren maken de dienst uit. Dat leidde bij sommige leden van het werkveld tot ongenoegen. Zo ondermeer bij de (recent overleden) Vlaamse theaterspecialist Rudi Van Vlaenderen die in De Standaard (21 februari 1992) stelde: "Twee keer per jaar komt de Gemengde Kommissie samen. Wij mogen lekker eten op staatskosten én zwijgen. Mijn medestanders en ik zouden willen dat die Kommissie ernstig wordt genomen en dat wij niet door de ambtenaren in het hoekje worden gedrumd. Meer en meer worden mensen uit het kulturele veld verdrongen door de ambtenarij. Daar protesteer ik tegen, ik kan het niet langer verdragen".

Als we ambtenaren vragen die van dichtbij betrokken waren bij de werking van de VGC dan antwoorden zij op die kritiek dat "vele van de mensen uit het werkveld te druk bezet zijn en de dossiers niet opvolgen en de zaken hen zo overstijgen. Dat veroorzaakt frustraties tegenover die ambtenaren die er dagelijks mee bezig zijn en er tijd voor hebben."

Hoe dan ook, gezien de meeste mensen van het werkveld druk bezette mensen zijn in hun sector, werd in de Bureauvergaderingen tussen de bijeenkomsten van de VGC de dienst uitgemaakt door de ambtenaren. Het overwicht van de ambtenaren heeft voor gevolg dat er in de werking van de VGC een democratisch deficit is ontstaan: de ambtenaren controleren zichzelf! J. Fleerackers stelde ooit voor dat voor het Cultureel Verdrag een interparlementaire commissie zou worden opgericht.

#### *vele terreinen*

Voor verschillende terreinen werden subcommissies ingesteld waarin ambtelijke en niet-ambtelijke deskundigen zetelen. Er zijn de volgende subcommissies: podiumkunsten; jeugd en volksontwikkeling; amateuristische kunstbeoefening en openbaar bibliotheekwerk (in de wandeling genoemd: 'de commissie met de lange naam'); sport; onderwijs (met volgende commissies: basis-, sekundair-voortgezet-, hoger onderwijs en gelijkwaardigheid van diploma's).

In de voorbije jaren werkten niet alle subcommissies even goed. Sommige zijn er actief (bijvoorbeeld podiumkunsten), andere bestaan louter op papier(sport), vroegen om te worden opgeheven (equivalentie diploma's) of zitten in een impasse (de subcommissie 'met de lange naam' waar de ambtenarij op een gegeven ogenblik heeft besloten het werkveld niet meer bij de subcommissie te betrekken en het veld enkel nog te horen als er behoefte aan is).

In dit korte bestek zou het onbegonnen werk zijn een inventaris te geven van alle plannen en ideeën die dank zij het verdrag in de naoorlogse periode uitvoering hebben gekregen. Voorbeelden. In de jaren vijftig werden tientallen hoogleraren uitgenodigd in instellingen hoger onderwijs van beide landen, werden tientallen beurzen uitgereikt; werden vakantiekursussen gegeven; werd samengewerkt in de herziening van aardrijkskunde- en geschiedenisboeken; werden Belgisch-Nederlandse komponistendagen georganiseerd; gezamenlijke tentoonstellingen; uitwisseling van: schilderijen, radio- en tv-programma's en toneel; samenwerking inzake bibliotheekwerk, tijdschriften voor volksopvoeding; enzovoort...

### 3. Uitvoering 1994-1995

In 1993 werd door de Vlaamse regering een nieuwe Vlaamse delegatie benoemd in de Vaste Gemengde Commissie. De delegatie staat onder voorzitterschap van *E. Stroobants*, secretaris-generaal Coördinatie, secretaris van de Vlaamse ministerraad en voorzitter van het college van secretarissen-generaal. De aanwezigheid van haar topambtenaren wijst erop dat het de Vlaamse regering menens is. De Nederlandse delegatie staat onder voorzitterschap van *P. Brouwer*, ambassadeur voor Internationale Culturele Samenwerking van het minister van Buitenlandse Zaken.

Een verslag van de belangrijkste punten van samenwerking tussen Vlaanderen en Nederland op het vlak van cultuur, onderwijs en wetenschappen werd door de administratie externe betrekkingen van de Vlaamse gemeenschap overhandigd aan de leden op hun laatste vergadering in de Vaste Gemengde Commissie (9 juni 1995) (1).

Wat *cultuur* betreft wordt vooral verwezen naar de gevolgen van de Nederlands-Vlaamse aanwezigheid op de Frankfurter Buchmesse in 1994. Niet alleen kreeg hierdoor de Nederlandstalige literatuur een aanzienlijke stimulans, maar voor de podiumkunsten vormde de Buchmesse een nieuwe fase van samenwerking, met name het gezamenlijk optreden in Europese steden. Verder dient de hernieuwde samenwerking te worden onderstreept op het vlak van het bibliotheekwerk. In oktober 1995 werd een nieuwe Vlaams-Nederlandse aanwezigheid gerealiseerd op de Spaanse boekenbeurs Liber in Barcelona (de financiering gebeurde door het geld dat overbleef van de evenementen in Frankfurt en werd aangevuld door de Vlaamse en Nederlandse regeringen).

Binnen de sector *onderwijs* kreeg de samenwerking een sterke stimulans door de afsluiting, tussen de onderwijsadministraties, van de zogenaamde GENT(=Gehele Nederlandse Taalgebied)-overeenkomsten in de jaren negentig. Het recentste akkoord werd afgesloten op 21 maart 1994. Het betreft een Nederlands-Vlaams actieprogramma voor het basisonderwijs, het secundair onderwijs en de permanente vorming. Meest verregaand is het opzet om van Nederland en Vlaanderen één grote onderwijsruimte te maken op het vlak van het hoger onderwijs. Hierbij ijveren de administraties ervoor om de hindernissen zoveel mogelijk weg te nemen. De concrete invulling wordt overgelaten aan de instellingen.

In 1993 werd de samenwerking op het vlak van *wetenschappen* opgestart. Sindsdien vindt twee maal per jaar een ambtenarentop plaats. De samenwerking concentreert zich hoofdzakelijk op beleidsafstemming. Verder worden een aantal concrete projecten uitgewerkt die in 1995 zullen worden uitgevoerd.

#### 4. Een kritische Evaluatie - aanbevelingen

Gezien Vlaanderen in mei 1993 verdragrechtelijke bevoegdheid verkregen heeft en autonoom een eigen internationaal beleid kan voeren groeide de idee in alle betrokken middens dat de plaats en de rol van het bestaande Belgisch-Nederlands Cultureel Verdrag van 16 mei 1946 grondig diende te worden bezien en dat zo gewenst nieuwe onderhandelingen zouden starten voor een Cultureel Verdrag tussen Vlaanderen en Nederland.

Vooraleer dat aan te vatten werd besloten eerst een evaluatie te maken van 45 jaar naoorlogse culturele samenwerking tussen België-Vlaanderen en Nederland (in feite was zoals we eerder al stelden in de praktijk zo dat Nederlandse delegaties afzonderlijk aan tafel zaten met delegaties van de Vlaamse, Frans en Duitse gemeenschap). Maar sinds mei 1993 werd dat formeel vastgelegd in een verdrag tussen Vlaanderen en Nederland.

Er speelden natuurlijk meer factoren mee. Zoals het Taalunieverdrag (in 1980 tot stand gekomen), de GENT-akkoorden in het onderwijs, internationale factoren zoals de Europese ruimte die grondig veranderde met het Verdrag van Maastricht, de val van de Muur, de opslorping van de DDR door de Duitse Bondsrepubliek, de kansen maar ook dreiging voor de kleinere en middelgrote taalgebieden door de Europese eenheidsmarkt....

Er zijn o.i. twee belangrijke en interessante evaluatierapporten. Het ene, (20 mei 1990) uit de particuliere sector, van het *Algemeen Nederlands Congres (A.N.C.)* - een door 200 verenigingen, universiteiten en instellingen gedragen overleg-, discussie- en documentatiecentrum - waarvan *Wilfried Vandaele* de auteur is (die tot voor een paar jaar de algemeen secretaris was van het A.N.C. en lid van de Vaste Gemengde Commissie) (2) en het andere, het officiële rapport van de *Vaste Gemengde Commissie (VGC)* (3).

Wilfried Vandaele wijst in zijn bespreking van zowat 45 jaar Cultureel Verdrag erop dat de éénmaking van de Europese markt in 1992 kansen én gevaren inhoudt. Zowel om die kansen te grijpen als om die gevaren te trotseren is een samenwerking tussen Nederland en Vlaanderen onvermijdelijk.

#### *kansen*

Een specifieke kans is dat beide landen op een geprivilegieerde manier aan de Europese samenwerkingsprojecten kunnen deelnemen (*Erasmus, Comett, ...*). Om Europese subsidie te verkrijgen, voldoen ze aan de voorwaarde dat het moet gaan om een grensoverschrijdende samenwerking (van de 265 Vlaamse studenten die in 1988 deelnamen aan het Europese Erasmusproject trokken er 112 naar Nederland). De gevaren komen vooral van een Europese éénmaking die overwegend volgens economische wetmatigheden gebeurt.

"Als men 'het recht van de sterkste' dat in de commerciële circuits geldt, ook laat spelen op het culturele terrein, dan zijn de kleinere taal- en cultuurgemeenschappen gegarandeerd het slachtoffer. Voorbeelden hiervan voor de Lage Landen zijn de dossiers vaste boekenprijs, Europese Televisie en het taalgebruik in de Europese instellingen. Zonder beschermende en stimulerende maatregelen kan de Nederlandse cultuur niet dezelfde ontplooiingskansen krijgen als de grotere (de Franse, de Duitse en de Engelse). De éénvormigheid die door de economie wordt nagestreefd botst vaak met de verscheidenheid die voor de cultuur zo belangrijk is. Economie en cultuur blijven zelden uit elkaars vaarwater". Al is het maar omdat bijvoorbeeld een boek, een tv-productie, een kunstwerk tegelijk economische goederen zijn én een cultureel, intellectueel produkt. Vermijden dat een Europese esperanto-cultuur ontstaat of dat de grote culturen het alleen voor het zeggen krijgen is een belangrijke opdracht voor kleinere taalgemeenschappen zoals de Nederlandse. Een Nederlands-Vlaamse strategie en actie zijn hier noodzakelijk."

#### *gemiste kansen*

Wilfried Vandaele wil niet blijven hangen in al wat gerealiseerd is de voorbije bijna halve eeuw. "Naast talrijke voorbeelden van geslaagde samenwerking, zijn er de even talrijke gemiste kansen". Zoals: een gezamenlijke universiteit in Limburg; Radio Delta; de samenwerking tussen de ambassades in derde landen; een gezamenlijk Engelstalig tijdschrift; het niet innemen van een gezamenlijk standpunt inzake de Europese tv-richtlijn; de open universiteit; de commerciële omroep; de harmonisering van diploma's en opleidingen; de Stichting voor Vertalingen. De audio-visuele en schrijvende pers leveren een onvoldoende bijdrage tot het informeren van Nederland over Vlaanderen en omgekeerd. Een meerderheid van de coproducties op het gebied van de audio-visuele media komt nog steeds toevallig, incidenteel tot stand; een echt mediacontract zoals bepleit door J. Fleerackers en E. Jurgens is er nog steeds niet. Op de internationale fora (Unesco, Raad van Europa, Europees Parlement,...) bestaat er tussen Vlaanderen en Nederland nog steeds geen systematisch overleg om tot gezamenlijke standpunten te komen. Er is nog steeds geen Nederlands-Vlaams instituut te Brussel om de culturele en andere belangen van beide landen in Europa te verdedigen."

Volgens W. Vandaele moet het Cultureel Verdrag elk jaar over een afgebakend budget kunnen beschikken. Volgens hem heeft niemand zicht op de financiële mogelijkheden. Na het advies van de subcommissies en het secretariaat te hebben gehoord, doet de Vaste Gemengde Commissie een voorstel aan de op de deelterreinen bevoegde ministers, die uiteindelijk beslissen over de besteding van de budgetten. Volgens Vandaele verdient het aanbeveling zoals voor de de Taalunie en de Beneleux een controlerende interparlementaire commissie in te stellen.

In haar evaluatierapport (14 mei 1993) legde de Vaste Gemengde Commissie de subcommissies (welzijn, massamedia, toerisme, beeldende kunsten, onderwijs, podiumkunsten, Taalunie, Nederlands-Vlaams Cultureel Instituut Brussel) onder het vergrootglas.

De VGC kwam bij wijze van besluit in zijn rapport tot een 12-tal aanbevelingen aan de Vlaamse en Nederlandse regeringen.

1) Op beleidsterreinen van het Cultureel Verdrag kunnen subcommissies in het kader van de Gemengde Commissie worden ingesteld en werkgroepen opgericht door de betrokken ministers. Hier zullen bij voorkeur vertegenwoordigers van het werkveld worden opgenomen. De Gemengde Commissie heeft een algemene coördinerende en evaluerende functie. "Zij heeft naast de bilaterale culturele betrekkingen in het bijzonder aandacht voor de aanwezigheid en presentatie van de Nederlandse Cultuur in de Europese Gemeenschap en de rest van de wereld;

2) naast de klassieke terreinen van het cultureel verdrag kunnen ook andere terreinen zoals ouderen- gehandicapten- minderheden, vluchtelingen - asielzoekers, sociaal- en sportbeleid betrokken worden. Desbetreffende departementen en instellingen participeren via de geëigende kanalen in samenwerkingsverbanden;

3) subcommissies kunnen worden opgeheven en nieuwe werkgroepen opgestart in samenhang met de werkzaamheden van de Gemengde Commissie;

4) uitvoering geven aan de adviezen gedaan op het vlak van podiumkunsten, de wederzijdse aankoopregeling hedendaagse kunst;

5) overleg op gang brengen op het gebied van amateuristische kunstbeoefening en openbaar bibliotheekwerk in afstemming met de activiteiten van de Taalunie op dit gebied;

6) bevorderen van verdergaande Nederlands-Vlaamse samenwerking in derde landen, met name ook de landen in Midden- en Oost-Europa;

7) in overleg treden met het Belgische Ministerie van Buitenlandse Zaken op een aantal terreinen zoals bevordering van samenwerking tussen Nederlandse en Belgische instituten in het buitenland, opleiding van Nederlandse en Belgische diplomaten, de Nederlandse Taalunie betrekken over onderwerpen die in internationale organisaties aan de orde komen;

8) medewerking te verlenen aan het opzetten van een uitwisselings- en stageprogramma van ambtenaren en experts van ministeries;

9) de samenwerking tussen de gemengde Commissie en de Nederlandse Taalunie te intensiveren;

10) in overleg met provinciale en lokale instanties aandacht te schenken aan grensoverschrijdende samenwerking;

11) intensievere samenwerking op het vlak van wetenschappelijk onderzoek en wetenschapsbeleid;

12) zich beraden op versterking van de structurele samenwerking tussen de media in Nederland en Vlaanderen mede in Europees perspectief en met name met het oog op cultuurproducties. Nochtans zijn er op dit terrein complica-

ties gezien de Nederlandse overheid terugtreedt in het medialandschap en de vrij sterke overheidsinvloed in Vlaanderen.

## 5. Naar een nieuw Verdrag

Na het verschijnen van het evaluatie rapport van de Gemengde Commissie kwam alles in een stroomversnelling. Door de bevoegde ministers van de Verdrag-sluitende partijen, Nederland en Vlaanderen werd beslist dat er een nieuw Verdrag moest komen.

De draagwijdte die het nieuw Verdrag moest hebben werd van in het begin door Vlaanderen en Nederland anders geïnterpreteerd. De Vlaamse delegatie, in overeenstemming met de verklaring van minister-president Luc Van den Brande wenste een Vlaams-Nederlands Cultureel Verdrag dat zich uitstrekt over alle bevoegdheidsdomeinen van de Vlaamse regering.

Binnen het nieuwe, ruime kaderverdrag zou ruimte moeten blijven voor het bestaande Taalunieverdrag (taal en letteren) en voor de terreinen onderwijs, kunsten en wetenschappen die binnen het huidige Verdrag aan bod komen. Maar ook leefmilieu, ruimtelijke ordening zouden in het nieuwe kaderverdrag aan bod moeten komen.

Aan Nederlandse zijde bestond duidelijk de bereidheid om het oude Belgisch-Nederlands Cultureel Verdrag te hertekenen en met Vlaanderen een nieuw Verdrag af te sluiten als Vlaanderen daarom verzocht. Toch leek Nederland moeite te hebben met een uitbreiding tot 'alle beleidsdomeinen waarvoor Vlaanderen bevoegd is'.

Daar zijn natuurlijk een aantal redenen voor. Voor een taal- en letterenbeleid is het meer voor de hand liggend dat men zijn lot aan mekaar verbindt en tot een consensus komt voor een gezamenlijk beleid. Maar kan en wil men op andere terreinen zover gaan? Vaak is bij beide partners het beleid en de structuren waardoor dat beleid vorm krijgt anders. Nemen we bijvoorbeeld de sector van het toerisme. In Nederland is die sector ondergebracht in het economiebeleid, in Vlaanderen bij de minister-president; voor de media: in Nederland is die ondergebracht in het cultuurdepartement, in Vlaanderen valt die sector onder de bevoegdheid economie; wetenschappelijk onderzoek: in ons land zijn de bevoegdheden verdeeld over het federale niveau en de Vlaamse gemeenschap, in Nederland niet. Daarbij komen gevoeligheden van ambtelijke zijde en de territoriumafbakening die daarin speelt.

## 6. Het Vlaams-Nederlands Cultureel Verdrag (17 januari 1995) - Commentaren

Het nieuwe Verdrag bewijst dat Vlaanderen effectief zijn autonomie gebruikt voor het afsluiten van een Verdrag met een andere staat. Toch blijft het nieuwe Verdrag beperkt tot een aantal, zij het zeer ruime domeinen, zoals onderwijs, wetenschappen, cultuur en welzijn. Dat is iets breder dan in 1946 waar de partijen het alleen hadden over onderwijs, wetenschappen en kunst.

Om toch enigszins tegemoet te komen aan de wens van de Vlaamse delegatie om alle bevoegdheidsdomeinen van de Vlaamse regering in het Cultureel Verdrag aan bod te laten komen werd naast het verdrag een soort intentieverklaring met de Nederlanders ondertekend onder de titel 'Gemeenschappelijke Verklaring tussen de regering van het Koninkrijk der Nederlanden en de Vlaamse regering'.

### *Losse flodder?*

In deze verklaring wordt verwezen naar samenwerkingsvormen die moeten tot stand gebracht worden en nader uitgewerkt worden op het vlak van milieu, ruimtelijke ordening, openbare werken, zeehavens, vervoer, economie, welzijn, technologie en wetenschappelijk onderzoek,...

Deskundigen uit zowel ambtelijke als niet-ambtelijke milieus zijn het erover eens dat het Cultureel Verdrag globaal eerder een zwak broertje is. 'Alles kan, maar zonder verplichtingen', titelt De Standaard. Een ambtenaar noemt het een "losse flodder, een halfslachtige tekst". Hij verwijst naar het totaal gebrek aan middelen die moeten voorzien worden om het Verdrag uit te voeren. Hij vergelijkt de Verdragen met Polen en Hongarije waar voor elk Verdrag 25 miljoen Bfr. werd gereserveerd om de uitvoering ervan mogelijk te maken. Natuurlijk speelt bij die landen de druk van economische middens mee. Het Cultureel Verdrag met Nederland is 'puur cultureel', alhoewel economische middens vanuit het boek en mediawezen bijvoorbeeld toch belangen hebben, terwijl de industriële, economische middens hun zin gekregen hebben met de verdragen over de verruiming van de vaarweg in de Westerschelde en de afvoer van het water van de Maas en er door Nederland en Vlaanderen afgesproken werd samen één studie te maken over de aanleg van de hoge-snelheidslijn, HST.

Wilfried Vandaele, algemeen secretaris van het Algemeen Nederlands Congres (A.N.C.) wijst er in een vrije tribune in De Morgen (20 januari 1995) op dat "De beide regeringen ongetwijfeld bezield zijn met de beste bedoelingen. Toch kan men betreuren dat de formulering van de verdragsartikelen te vaak vrijblijvend is".

Zo zal men in artikel 3 streven naar onderlinge afstemming en coördinatie waar mogelijk en wenselijk. Artikel 4 wil streven naar samenwerking in en met derde landen. Volgens artikel 5 zal dan weer 'waar mogelijk' overleg gepleegd worden over gezamenlijke standpunten op internationale fora. Dergelijke intentionele formuleringen passen niet in een verdragtekst. Voor het zeer belangrijke terrein van het internationale optreden klonk zelfs het verdrag van 1946 assertiever. Zoals steeds zal het echter niet van de letter van het verdrag, maar van de ambtelijke en politieke wil afhangen of en hoe er daadwerkelijke wordt samengewerkt."

*Vlaamse remmingen?*

Een Vlaams ambtenaar die tot voor kort van dichtbij betrokken was bij de uitvoering van het Cultureel Verdrag wijst erop dat in sommige Vlaamse milieus de mening heerst dat "wij ons met de pas verworven bevoegdheden beter kunnen profileren als we alles zelf doen, zonder de 'Hollanders'. Wat we zelf doen, doen we beter. Sommigen wantrouwen zelfs de Taalunie met een Nederlander als voorzitter en de zetel gevestigd in Den Haag." Het is paradoxaal dat in het minuskule Vlaanderen sommigen zich overgeven aan autarkische reflexen in een steeds kleiner wordende wereld...

Zoals eerder gezegd wordt over de financiering, een budget niets gezegd in de tekst van het Verdrag. Noch over een verdeelsleutel. Op een vergadering van de Commissie Buitenlandse Zaken van het Vlaams Parlement onder voorzitterschap van Jef Sleetx (6 december 1995) verklaarde minister-president Luc Van den Brande dat de huidige verdeelsleutel voor de financiering van projecten, éénderde voor de Vlamingen en tweederde voor de Nederlanders, paritair moet worden. Op die manier wordt vermeden dat Vlaanderen in de hoek wordt gedrukt. Bij een 50% verdeelsleutel zal Vlaanderen ernstiger worden genomen aldus sommige politici en ambtenaren. Wilfried Vandaele, lid van de Vaste Gemengde Commissie en tot voor kort algemeen secretaris van het A.N.C., is het daarmee niet eens. "Als dit principe veralgemeend wordt, zal Vlaanderen vlug aan de grenzen van zijn financiële mogelijkheden zitten. Dan kunnen op termijn nog minder projecten worden gesteund dan vandaag het geval is".

Over de werking van de Vaste Gemengde Commissie (VGC) die de uitvoering van het nieuwe Verdrag moet waarborgen werd eerder al kritiek uitgeoefend. Vraag is of het goed is dat een niet-parlementaire commissie het verdrag moet uitvoeren, terwijl het Verdrag toch werd afgesloten tussen de politiek verkozen autoriteiten van beide landen-gemeenschappen. Zou het Verdrag niet meer vaart en zwier krijgen en niet sterker gelegitimeerd zijn indien voor de uitvoering een gemengde parlementaire commissie zou instaan? Die gedachte is niet nieuw. Voor de uitvoering van de Taalunie bestaat ze al.

### *Cultuurunie*

André De Beul, gewezen parlamentslid voor de Volksunie en tevens voorzitter van het Algemeen Nederlands Verbond (A.N.V.) is reeds meer dan twintig jaar intens bezig met de samenwerking Nederland-Vlaanderen. Zijn commentaar verscheen in het driemaandelijks tijdschrift van de Vlaamse Culturele Koepel (V.C.K.) (4). De kritiek die hij uitbrengt is het feit dat "er al tien jaar sprake is van een 'nieuw verdrag'. "Er moest geen nieuw cultureel verdrag komen maar eerder 'aanvullende verdragen' in het kader van de Taalunie, waarbij ook in sectoren als onderwijs en media een *soevereniteitsoverdracht* plaats zou hebben. Dat is de gewenste stap want we kunnen belangrijke materies niet vrijblijvend samen doen. Maar dwingende bepalingen zijn niet populair bij bewindslieden die niet graag afstand doen van hun attributies en bevoegdheden. Niemand staat graag soevereiniteit af".

In dat verband wijst A. De Beul - overigens terecht - op het *belang van drukkingsgroepen* zoals het Algemeen-Nederlands Verbond en het Algemeen Nederlands Congres om het publiek te winnen voor wat hij noemt een Nederlandse Culturele Unie of Cultureel Gemenebest. Hij ook blijft sceptisch over het huidige Cultureel verdrag. "Die Culturele Verdragen zijn in wezen intentieverklaringen om iets te doen. Het valt te bezien wat men er van wil maken én hoeveel financiële middelen men ervoor uittrekt. De meeste culturele verdragen staan op een laag pitje omdat er maar luttele geldmiddelen voor voorzien zijn. Dit Cultureel Verdrag met Nederland is in hetzelfde bedje ziek..."

De Beul vindt het eigenlijk abnormaal dat Vlaanderen een cultureel verdrag met Nederland afsluit. "Met alle andere landen is dat doodnormaal, want dat zijn andere culturen. Wij wensen onze culturen te confronteren met andere. Maar binnen onze eigen cultuurgemeenschap is dat zoveel als een tautologie. De verhouding Vlaanderen-Nederland is iets apart. Een reden te meer om niet te spreken van een cultureel verdrag maar van een hecht samenwerkingsverband: een *Cultuurunie*."

De Beul wijst op de noodzaak een Cultuurunie te vormen in het kader van de Europese ontwikkelingen: "*Op die manier kunnen wij stand houden tegenover de uitdagingen van Europa en de uitdagingen van de commercie wereldwijd. Denk aan de media. Op dat vlak moeten wij het hoofd bieden aan de uitdaging van de heel sterke wereldconcerns of aanvaarden gelijkgeschakeld te worden. Want één van de grote tendenzen op wereldvlak is de Angelsaksische cultuurcommercie die in grote mate alles wil gelijkgeschakelen. We hebben dat niet van de Duitsers gewild, we moeten dat ook niet van anderen aanvaarden. Dat inzicht moet groeien. Laten we dus opkomen voor een cultureel gemenebest*".

## 7. Beleidsintenties van de Vlaamse regering

### *algemeen*

In de *beleidsbrief van de Vlaamse regering (stuk 156-1)*, ingediend door minister-president Luc Van den Brande, onder de titel "*Vlaanderen Internationaal, naar een pro-actief buitenlands beleid*", wordt Nederland als eerste land vernoemd dat in aanmerking komt voor een bilateraal buitenlands beleid.

Er wordt verwezen naar de politieke verklaring van 17 januari 1995. Prioritair komt de afhandeling van de parlementaire goedkeuring van de met Nederland gesloten verdragen inzake samenwerking op het gebied van cultuur, onderwijs, wetenschappen en welzijn en inzake de Schelde en de Maas. De Vlaamse regering wil ook een globaal politiek overleg met de Nederlandse regering uitbouwen. "Bij de uitbouw van de officiële Vlaams-Nederlandse samenwerking wil de Vlaamse regering de rechtstreeks betrokkenen uit het veld op een maximale wijze laten deelnemen en nieuwe vormen van ondersteuning (niet noodzakelijk financieel) van Vlaams-Nederlandse initiatieven op alle mogelijke terreinen bevorderen."

### *cultureel verdrag*

Een belangrijk aandachtspunt voor de nabije toekomst is de toepassing van het 'nieuwe' culturele akkoord. De Vlaams-Nederlandse culturele betrekkingen hebben een 'sui generis' karakter. De samenwerking op cultureel gebied moet meer dan vroeger een structurele samenwerking zijn, met een grotere maatschappelijke betrokkenheid. Het cultureel verdrag heeft niet alleen een symbolische maar ook een dynamische functie om zoveel mogelijk mensen uit de Noordelijke en Zuidelijke Nederlanden samen te brengen. In deze opvatting zou de gemengde commissie belast met de uitvoering van het verdrag een beperkte ambtelijke en een ruime niet-ambtelijke samenstelling moeten hebben, en samengesteld worden uit leden doe onderwijs, media, kunst, wetenschappen kunnen overzien. Zij zou hoofdzakelijk problemen en acties identificeren en anderen stimuleren en aansporen in te staan voor de concrete uitvoering. De klassieke werkzaamheden van een cultureel akkoord zoals de organisatie van uitwisselingen en activiteiten, zouden dus pas op de tweede plaats komen.

### *taalunie*

De Nederlandste Taalunie werd in de vorige legislatuur vernieuwd en geherstructureerd. Belangrijk is dat in deze regeerperiode de concrete resultaten hiervan zichtbaar worden. Vlaanderen moet verder blijven investeren in de Nederlandse Taalunie zodat de Vlaamse belangen er gelijkwaardig aan bod komen. Verder moet gezocht worden naar afstemming tussen de activiteiten van de Nederlandse Taalunie en de toekomstige initiatieven die in het raam van het cultureel akkoord zullen genomen worden. Op termijn zou een eventuele fusie tussen de twee instrumenten kunnen onderzocht worden.

## 8. BRUSSEL

Als meest zuidelijke stad van het Nederlandse taalgebied is Brussel, als oorspronkelijke nederlandstalige stad, de hoofdstad van Europa, de zetel van vele internationale organisaties, zowel privé als overheid. Het is de scharnier tussen de Germaanse en Latijnse beschavingssfeer. Het is ook een stad waar de samenwerking tussen Nederland en Vlaanderen gestalte kan krijgen (we denken in dit verband aan de theaterwereld).

Brussel moet een ontmoetingsgebied zijn van alle Nederlandstaligen, dus ook de Nederlanders. De neerlandofonie kan Brussel niet missen op gevaar af zichzelf te verarmen en te provincialiseren. Maar ook moeten Nederland en Vlaanderen gemeenschappelijk optrekken om de internationale uitstraling van het Nederlands in Brussel en via Brussel onder onze Europese partners te versterken. In Brussel wonen heel wat notabelen, hoge ambtenaren, lobbyisten, opiniemakers allerhande die nauwelijks weten dat Brussel, van oorsprong Nederlandstalig, de meest zuidelijk gelegen grootstad is van een hinterland van 21 miljoen Nederlandstaligen.

Maar om de idealistische wensdromen te overstijgen en te vertalen in een levendige realiteit zijn concrete initiatieven nodig die aan die wensen en noodzakelijkheden gestalte geven. Johan Fleerackers, één van de baanbrekers van de culturele samenwerking zei vlak voor zijn overlijden in 1989 in een toespraak voor de Nederlandse Maatschappij voor Handel en Nijverheid te Wassenaar reeds: "Is het geen tijd voor Nederland en Vlaanderen om in de hoofdstad van Europa gezamenlijk een prestigieus taalinstituut op te zetten? Is het niet paradoxaal dat alle belangrijke Europese cultuurgemeenschappen in Brussel over een eigen taal- en cultureel instituut beschikken en Nederland niet?"

### *Nederlands-Vlaams Huis*

In zijn beleidsbrief (zie punt 7) wordt door de minister-president volgende stelling ingenomen. "Sinds jaren wordt gesproken over de opening van een Vlaams-Nederlands Huis in Brussel. Hiervoor liggen enkele blauwdrukken op tafel. Niemand ontkent het grote belang van een herkenbare Vlaams-Nederlandse aanwezigheid in de hoofdstad van Europa. Minder groot is de consensus over de doelstellingen, de werkzaamheden en de financiering van een dergelijk initiatief. Het is wenselijk dat hierover verder overleg plaatsvindt in het Vlaamse (en Nederlandse) parlement, tussen Vlaamse en Nederlandse parlementsleden en met de maatschappelijk geïnteresseerde en betrokken groepen. Alleen indien in Vlaanderen en in Nederland "van onder uit" een eensgezind standpunt kan groeien, heeft een investering in een Vlaams-Nederlands Huis in Brussel kansen op een duurzaam succes."

De Vlaamse regering neemt o.i. een afwachtende houding aan ten aanzien van een Nederlands-Vlaams Huis in Brussel. Spelen hier ook de krachten waarover het de ambtenaar eerder al had, dat sommigen liever alles alleen doen omdat "wat we zelf doen, beter doen"?

In 1992 verscheen van het Algemeen Nederlands Congres (A.N.C.) een interessant pleidooi voor de oprichting van een Nederlands-Vlaams Centrum in Brussel met nauwkeurig omschreven taken, middelen en structuren (5).

Het Nederlands-Vlaams Centrum te Brussel moet in de eerste plaats een informatie verzamelen, bundelen en verstrekken uit en over de gehele Nederlandse taal- en cultuurgemeenschap. Daarmee wordt een belang gediend dat tot nu toe is onderschat: de beschikbaarheid van informatie op één centrale en toegankelijke plaats, het scherper profileren en beter presenteren van de Nederlandse cultuur en taal in andere landen. Het centrum moet niet alleen een verzamelplaats van informatie zijn, maar ook een ontmoetingsplaats voor diegenen die meer willen weten over de cultuur van Nederland en Vlaanderen.

Het is een open huis waarin op wervende wijze en met inzet van gedrukte en audio-visuele media informatie wordt verstrekt. Het is niet de bedoeling dat het centrum de gedaante aanneemt van een cultureel centrum met een eigen programma van kunstzinnige activiteiten. In Brussel bestaan daarvoor voldoende ruimten. Wel kan het een taak voor het centrum zijn om een informerende en activerende rol te vervullen voor Nederlandse en Vlaamse producenten van kunst en cultuur op Europese schaal. Het centrum moet modern, maar bescheiden van opzet zijn. Het is volgens het A.N.C. niet de bedoeling een instituut in het leven te roepen dat wil wedijveren met culturele instituten van grote landen zoals het Goethe Instituut, de British Council of het Maison Descartes. Daarvoor ontbreken de politieke wil en mogelijkheden. Het centrum moet over een stevig draagvlak beschikken.

Daarom is samenwerking en afstemming nodig met bestaande instellingen (Taalunie, particuliere organisaties zoals ANV en ANC...). Er werd gedacht aan een budget van zowat 15 miljoen (huisvesting, uitrusting, personeel,...) te financieren door zowel de Vlaamse als Nederlandse regering. Voor werkingskosten en projecten moet gezocht worden naar sponsoring en Europese en particuliere fondsen.

In verband hiermee stellen sommige Vlaamse ambtenaren zich de vraag of het niet strategisch interessanter zou zijn indien de zetel van de Taalunie die nu ver in het hinterland, in Den Haag gevestigd is, niet beter de hoofdzetel naar Brussel zou verplaatsen, met behoud van een voorzitter uit Nederland. In die ruimte zouden dan ook andere instellingen van de Nederlands-Vlaamse samenwerking op een efficiënte wijze onderdak kunnen vinden.

De Gemengde Commissie stelt vast dat de opgerichte ad-hoc werkgroep voor een, Nederlands-Vlaams Cultureel Centrum niet tot een gemeenschappelijke aanbeveling kon komen. Wel wordt erop gewezen dat: "de Vlaamse en Nederlandse ministers van cultuur recent, naar aanleiding van parlementaire vragen terzake in het Nederlandse parlement deze kwestie aan de orde hebben gesteld door de instelling van een commissie. De vertegenwoordigers van het Ministerie, respectievelijk het departement WVC gaven aan, dat de bevindingen van deze commissie ook aan de Gemengde Commissie ter hand zullen worden gesteld. De Gemengde Commissie zal zich nader over dit onderwerp beraden (Evaluatierapport Gemengde Commissie, blz.7)"

## 9. TAALUNIE

Het Taalunieverdrag van 1980 gaat verder dan het Cultureel Verdrag. Het steunt op een consensus om echt een gezamenlijk beleid te voeren in verband met taal en letteren in de ruimste zin van het woord. Hier hebben Nederland en Vlaanderen hun lot zowaar aan mekaar verbonden en een deel van hun soevereiniteit overgedragen.

Uiteraard is het op het vlak van taal en letteren het meest voor de hand liggend dat men de samenwerking hier in eerste instantie zo diepgaand kan uitbouwen. Op andere terreinen zoals bijvoorbeeld leefmilieu, toerisme, sport, media, wetenschappelijk onderzoek,... kan en wil men niet zover gaan. Daarvoor staan structuren, een beleid en gevoeligheden van beleidsdepartementen in de beide landen in de weg.

Sommigen zoals André De Beul (ooit als parlamentslid deel uitmakend van de Interparlementaire Commissie van de Taalunie, waarnaar we eerder in deze nota verwezen) stellen dat: "er in wezen geen nieuw cultureel verdrag moest komen, maar eerder 'aanvullende' verdragen in het kader van de Taalunie, waarbij ook soevereiniteitsoverdracht zou plaatsvinden...De Interparlementaire Commissie van de Taalunie sprak zich reeds éénparig uit voor de uitbreiding van het Taalunieverdrag tot taal, letteren en 'cultuur' in de ruimste betekenis van het woord. Wat de vier huidige Taalunie-ministers (die met unanimité beslisten) in de richting van een 'Culturele Unie' zullen doen, moeten we nog afwachten maar iets dergelijks is het einddoel voor de toekomst".

De Vlaamse regering pleit in haar beleidsbrief 'Vlaanderen internationaal' zoals eerder gezegd (blz.13) voor een afstemming van de instrumenten van de Taalunie en het Cultureel Akkoord op mekaar.

## Literatuur

(1) Samenwerking Nederland-Vlaanderen, op het vlak van cultuur, onderwijs, en wetenschappen in 1994 en 1995: Overzicht ten behoeve van de Gemengde Commissie van 9 juni 1995; Ministerie van de Vlaamse gemeenschap, administratie externe betrekkingen; 18 blz.

(2) De Vlaams-Nederlandse samenwerking, vandaag en morgen; ontwerp tekst ten behoeve van de Vaste Gemengde Commissie, Wilfried Vandaele op verzoek van het Commissariaat-Generaal voor de Internationale Samenwerking van de Vlaamse gemeenschap; 20 mei 1990, 29 blz.

(3) Rapport van de Gemengde Commissie ter uitvoering van het Belgisch-Nederlands Cultureel Verdrag, Vlaams-Nederlandse Samenwerking aan de regeringen van Vlaanderen en Nederland, 14 mei 1993, 10 blz.

(4) 'Kanaal', driemaandelijks tijdschrift van de Vlaamse Culturele Koepel, 7e jrg., nr.4, winter 1995, blz.4.

(5) Nederlands-Vlaams Centrum in Brussel, knooppunt van culturele informatie voor Europa, Algemeen Nederlands Congres (A.N.C.), 3 april 1992, 23 blz.

Nederland-Vlaanderen, 1990-1994, Algemeen Nederlands Congres, A.N.C., 1 april 1994

De Lage Landen, geschiedenis van de noordelijke en zuidelijke nederlanden, J.A. Kossmann-Putto & E.H. Kossman, Stichting 'Ons Erfdeel' vzw, 1992.